

1

Zilele erau atât de agitate, încât noaptea stăteam întinsă în pat, bucurându-mă de liniște. În cele din urmă, adormeam mulțumită, pătrunsă de liniștea din jurul meu, dar înainte să mă ia somnul mă desfătam cu gustul întunericii, al meditației, al amintirilor, al perspectivelor promițătoare. Ascultam tăcerea. Pe-atunci, în acele zile de la începutul anilor '50, am început eu să am insomnia. Insomnia propriu-zisă nu e chiar așa de rea. Îți poți petrece noaptea stând în pat și gândindu-te; calitatea insomniei depinde în întregime de subiectul asupra căruia te hotărăști să reflectezi. Dar îți poți impune să te gândești la ceva anume? Ei bine, da. De cele mai multe ori poți să faci orice-ți pui în gând. Poți să stai liniștit în fața unui televizor închis, uitându-te pur și simplu în gol; și, mai devreme sau mai târziu, ajungi să-ți crezi singur programe mult mai reușite. Încercați, e distractiv! Pe micul ecran poți aduce pe cine vrei tu, un personaj sau mai multe, punându-le să spună sau să facă tot ce-ți trece ție prin cap și plasându-te pe tine în centrul atenției, dacă preferi.

Noaptea, stăteam întinsă în pat, scrutând întunericul. Ascultam tăcerea și mă gândeam la viitor, dar îmi mai aduceam aminte și de anumite întâmplări din trecut, de care credeam că scăpasem și care acum își croiau drum la suprafață, căpătând importanță, luând locul greutăților cotidiene. (Care dintre noi este ferit de greutăți? Și de ce să-ți irosești nopțile gândindu-te la ele?)

Adesea, scena aceasta a veghii mele se îndepărta foarte tare de Kensington și de începutul anilor '50. Dar chiar și acum, când mă întorc la Londra, în Kensington, după ce plătesc taxiul și schimb câteva vorbe cu cei care mă așteaptă, după ce le telefonez prietenilor și deschid corespondența, noaptea, în ceasurile de dulce insomnie, mă regăsesc și-mi dau seama cât de departe sunt de vechiul Kensington și de trecut, de Old Brompton Road

și de Brompton Oratory, atât de departe. Gândurile mele din timpul nopții zăbovesc adesea asupra gândurilor din nopțile trecute, la fel cum viața mea de zi cu zi din acea vreme și-a lăsat amprenta asupra existenței mele actuale.

Era anul 1954. Locuiam cu chirie într-o casă cu etaj, într-o cameră gata mobilată, din South Kensington. În urmă cu câțiva ani, am fost uimită când un prieten s-a referit la ea ca fiind „pensiunea aia de lângă stația de metrou South Kensington, unde stăteai pe vremuri“. Milly, proprietărea, ar fi luat foc dacă ar fi auzit, dar presupun că asta era de fapt, o pensiune.

Milly era o văduvă în vârstă de șaizeci de ani. Acum e trecută bine de nouăzeci, dar a rămas aceeași Milly pe care-o știam eu.

Casa era semidetășată. Pe-o parte și pe alta a străzii erau câte optsprezece case, care semănau între ele ca două picături de apă. Porțile din fier forjat se deschideau spre o potecă mică și un petic de pietriș, mărginite de răzoare și de tufe peștrițe de oleandru, care duceau la ușa de la intrare, decorată cu panouri de sticlă sablată. Toți chiriașii lui Milly Sanders aveau cheie la ușa din față, care dădea într-un mic hol. Milly locuia la parter. Pe dreapta, cum intrai, se găseau un cuier înalt cu oglindă, unul de perete și un suport pentru umbrele; pe una dintre polițe era telefonul. La stânga se găsea cea mai bună cameră a lui Milly, cu bovindou, pe care o folosea doar când avea oaspeți. Mai în față era scara care ducea la încăperile chiriașilor, iar la stânga ei, un mic culoar ce dădea spre camera de zi, bucătăria și dormitorul lui Milly, spre sera alăturată și grădina din spatele casei, destul de mare și de plăcută după standardele londoneze. Cvartalul acesta fusese construit la sfârșitul secolului trecut, pentru familii de negustori.

Sus, la primul etaj, erau o baie și mai multe încăperi mobilate, în care locuiau doi chiriași celibatari și un cuplu. În sufrageria din față, cu bovindou, care avea o chicinetă și servea și ca dormitor, stăteau Basil Carlin și soția lui, Eva, ambii mergând pe patruzeci de ani și fără copii. Eva era educatoare cu jumătate de normă la o grădiniță. Basil era inginer-contabil, după cum îi plăcea să spună. Soții Carlin erau neobișnuit de tăcuți. De cum

se încuiau înăuntru, nu mai făceau niciun zgomot, nici măcar după miezul nopții, când înceta forfota din casă.

Lângă încăperile familiei Carlin era un dormitor spațios, cu vedere spre grădină. Avea o chiuvetă și o plită cu gaz cu un ochi și cu nelipsita cutie neagră din metal, pentru penny și șilingi. Acolo locuia și muncea Wanda, croitoreasa poloneză, a cărei capacitate de suferință se învecina cu lăcomia. Dar Wanda Podolak era generoasă din fire, deși nu și-ar fi permis nici măcar o clipă de fericire. La ea venea multă lume, printre care cliențe – doamnele, cum le numea – care pălăvrăgeau întruna în timp ce ea le modifica rochiile, și câțiva compatrioți, pe unii dintre ei descriindu-i drept dușmani. Majoritatea vizitatorilor ei soseau după șase seara, când terminau munca, iar clienții aveau întâietate în fața prietenilor și dușmanilor, care erau nevoiți să aștepte pe palier până se terminau probele. Wanda nu lăsa lucrul din mână nici când avea oaspeți, zgomotul mașinii ei de cusut continuând să se audă la intervale, împreună cu glasurile sonore ale bărbaților polonezi, vociferările femeilor și zăngănitul ceștilor și farfuriuarelor de ceai. Pentru cei care treceau pe lângă ușa Wandeii, conversația în poloneză era pe cât de zgomotoasă, pe atât de indescifrabilă.

În capătul primului palier se găsea o cameră micuță, în care locuia Kate Parker, o infirmieră de douăzeci și cinci de ani, scundă, oacheșă și plinuță, cu ochi rotunzi, ca de pasăre, și niște dinți albi, strălucitori. Născută *cockney*¹, părea plină de vigoare și era, fără doar și poate, o femeie dârză. Cel mai adesea, Kate ieșea seara în oraș sau mergea la muncă, dar, în rarele ocazii când stătea acasă, făcea curățenie în cameră. Era categorică și înverșunată în privința curățeniei de la ea de acasă sau, mai bine zis, în privința curățeniei tuturor; adesea, când se întâmpla să intre la cineva pentru o ceașcă de ceai, sau să le ia temperatura, spunea politicos: „Ce cameră frumoasă și curată!“ Dacă n-o făcea, însemna că nu era curățenie. Kate nu suporta microbii, unealta diavolului. Așa că seara, când era acasă, își târa mobila afară, pe

¹ Termen care-i desemnează pe membrii clasei muncitoare din estul Londrei, precum și dialectul folosit de aceștia. (N. tr.)

palier, și-și freca linoleumul cu dezinfectant. Și mobilierul ar fi avut parte de același tratament dacă nu ar fi aparținut proprietăresei. Pe cât era ea de tolerantă, Milly se opusese totuși ca masa, scaunele și patul ei să fie șterse cu o cârpă înmuiată în soluția aceea; și-așa casa duhnea a spital după dereticările frenetice ale lui Kate, spunea ea. Îi dăduse lui Kate niște ceară cu miros de levănțică, pentru lustruitul mobilei. Știi întotdeauna când Kate era acasă după bocăniturile și huruitul mobilierului târât pe culoar și duhoarea amestecului de levănțică și dezinfectant. Kate se jurase că, de cum avea să strângă bani și să-și cumpere un locșor numai al ei, îl va mobila numai cu lemn lăcuit cu vopsea albă, lavabilă. Kate făcea economii la sânge și se mândrea cu asta; și le depunea la Poștă. Avea în cameră mai multe cutiuțe cu bani drămuțiți, etichetate „electricitate“, „gaz“, „bilete de autobuz“, „masa de prânz“, „telefon“, „diverse“. Își făcea cu grijă manichiura înainte de culcare, după ce termina cu dereticatul și cu mutatul mobilierului. Își pregătea hainele pentru dimineață cu mare grijă. Câteodată, accepta invitația să bea ceva, un pahar de vin de Xeres sau de whisky înainte de culcare, dar întotdeauna cu un oftat prelung, de parcă ar fi spus că nu era o idee prea bună, că ar fi apucat-o pe un drum al pierzaniei.

La etajul următor locuiam eu, într-o cămăruță cu tavanul înclinat, din mansardă. Înăuntru fuseseră instalate un aragaz și o chiuvetă; într-un colț aveam o cabină de duș, iar sub acoperișul înclinat se găsea un dulap încăpător și jos.

La etajul acesta se mai aflau o baie comună și alte două încăperi, una dintre ele ocupată de Isobel, care avea telefon în cameră, ca să-și poată suna tatăl în Sussex, în fiecare seară; doar cu această condiție i se permisesse să vină la Londra, pentru a munci ca secretară. Câteodată, Isobel își petrecea întreaga seară la telefon, vorbind nu doar cu tatăl ei, ci și cu mulțimea ei de cunoscuți, iar trilurile vocii ei răzbăteau prin pereții subțiri, punctând activitățile de zi cu zi.

Cealaltă cameră din mansardă, și mai mică, avea vedere la grădină. În ea locuia William Todd, student la medicină, a cărui prezență acustică era redată de radioul lui, setat mai tot timpul

pe programele de muzică clasică ale postului Third Programme. Așa învăța mai bine, susținea el.

Din când în când, dădeam câte o petrecere, ceea ce presupun că mă mai scotea din anonim în rândul celorlalți chiriași. În rest, când nu ieșeam seara, eram destul de liniștită. Dar, de obicei, când eram acasă, mă duceam jos și stăteam la taclale cu Milly. Chiar și acolo, în încăperile lui Milly de la parter, era adesea gălăgie, întrucât reparațiile și treburile mărunte de prin casă, de care se ocupa un oarecare domn Twinny, care locuia la câteva case distanță, erau făcute seara. Motivul pentru care domnul Twinny venea să bată cu ciocanul și să râcăie după ce-și termina ziua de muncă era că lui Milly nu-i ajungeau banii pentru constructori sau instalatori în toată regula. Domnul Twinny pune tapet pe pereți, cu hârtia întinsă pe o scândură de lucru așezată pe capre de lemn, în timp ce Milly pregătea amestecul de făină și apă și-i aducea domnului Twinny cleiul, pe care acesta se apuca să-l întindă pe perete. Sau mai desfunda câte o țevă, zdrăngănindu-și uneltele, în vreme ce eu beam ceai și mă uitam la televizorul dat tare.

Milly, ca toată lumea din casă și de la biroul meu, nu mă striga niciodată pe numele mic. Cu toate că eram o femeie tânără, de douăzeci și opt de ani, toți îmi spuneau doamna Hawkins. Mi se părea un lucru atât de normal și era atât de limpede că și cei din jur îmi împărtășeau părerea, încât, la vremea aia, nu mi-a trecut niciodată prin cap să insist să fiu tutuită. Eram doamna Hawkins, văduvă de război. Era ceva în legătură cu mine, doamna Hawkins, care-i făcea pe oameni să mi se confeseze. Mi-era clar lucrul acesta, chiar cu prisosință. Și apoi, aceasta era impresia pe care o lăsam, de prisosință. Eram masivă, musculoasă, aveam un piept imens, șaolduri late, picioare lungi și robuste, un pântec generos și un posterior durduluiu. Aveam o greutate considerabilă pentru înălțimea mea de un metru și șaptezeci de centimetri și eram sănătoasă tun. Acesta era, firește, principalul motiv care-i îndemna pe oameni să mi se destăinuie. Se simțeau bine în prezența mea. În fotografiile din vremea aia apar cu o față rotundă, o gușă mare și niște ochi apatici. Erau fotografii alb-negru. Dacă ar fi fost color, s-ar fi văzut trăsăturile rubensiene

ale cărnii, ochilor și pielii mele. Și eram doamna Hawkins. Abia mai târziu, când m-am hotărât să slăbesc, am observat chiar de la bun început că oamenii, fie ei bărbați sau femei, nu se mai grăbeau atât de tare să mi se confeseze. Lăsând asta la o parte, pot să vă spun cu mâna pe inimă că, dacă nu suferiți și de altceva, în afară de faptul că sunteți gras sau grasă, este ușor să slăbiți. Mâncați și beți aceleași lucruri ca de obicei, doar că pe jumătate. Dacă vi se pune în față o farfurie de mâncare, lăsați jumătate; dacă trebuie să vă serviți singuri, luați doar jumătate. După un timp, dacă ești perfecționist, poți ajunge să mergi chiar mai departe cu înjumătățirile. Cât despre voință, dacă aceasta este un factor, ar trebui să vă gândiți la ea ca la ceva ce nu există niciodată în prezent, ci aparține doar viitorului sau trecutului. La un moment dat, te-ai hotărât să faci sau să te abții de la ceva anume, iar a doua zi, de dimineață, te-ai abținut deja; doar așa poți trece peste problema voinței. (Doar când vine vorba despre un stres copleșitor voința trăiește la timpul prezent, dar asta e un alt subiect de discuție.) Ofer acest sfat gratuit; e inclus în prețul cărții.

Oricum, acestea fiind zise, în 1954 mă simțeam confortabil în pielea mea și eram cunoscută drept o „femeie minunată“, deși nu făcusem niciodată ceva demn de laudă. Eram admirată pentru generozitatea formelor mele și pentru înfățișarea mea maternă. Odată, într-un autobuz, o tânără, care trebuie să fi fost mai în vârstă decât mine, s-a ridicat și mi-a oferit locul ei. Am refuzat. A insistat. Mi-am dat seama că mă credea însărcinată și am acceptat cu amabilitate. Mă bucuram de afecțiunea tuturor celor din jurul meu. Eram doamna Hawkins.

După ora unsprezece, până pe la miezul nopții, casa începea să se liniștească și, în cele din urmă, amuțea. În câteva rânduri, vecinii de alături, un tânăr cipriot care, după spusele lui, lucra ca vânzător, cumnata și nevasta lui englezoaică se hotărâu să iasă în grădină și să se ia la harță, sau, după cum spuneau a doua zi când își cereau scuze, să aibă o mică discuție. Asta se întâmpla de obicei noaptea, și ocaziile erau destul de rare. În general,

până la miezul nopții se mai trăgea o ultimă dată apa la baie – „Ăsta-i Basil“, spunea Milly – și casa adormea.

Stăteam întinsă în pat, absorbind tăcerea. Liniștea era ceva concret, o bucurie pentru urechile mele, cu atât mai mult cu cât undeva, înăuntru meu, încă mai rezonau zgomotele de peste zi. Acum, că amuțeau, puteam să le dau un înțeles. Și astfel, unul dintre multele gânduri despre care îmi amintesc că-mi tulburau nopțile începea când mă trezeam și descopeream încântată liniștea, aproape că auzeam acea tăcere cu care mi-am început povestirea. Slujba mea era una dintre cele mai zgomotoase posibil și, la momentul potrivit, voi vorbi despre ea. Înțeleg acum că tăcerea care mă întâmpina la trezire îmi amintea de o altă tăcere din copilăria mea, de pe vremea când ne vizitaserăm niște rude în Africa: merseserăm cu mașina din Bulawayo până la Cascada Victoria. Natura era încremenită în arșița zilei. La un moment dat, pe când ne apropiam de pădurile luxuriante de pe malurile râului Zambesi, s-a lăsat dintr-odată o tăcere mai adâncă, care m-a făcut să realizez că cea de dinainte fusese o simplă iluzie.

Milly își cunoscuse soțul, pe John Sanders, în Cork, orașul ei de baștină, la începutul secolului douăzeci; el era soldat, cantonat acolo cu garnizoana. Mama lui Milly, care rămăsese văduvă, avea o prăvălie, cu două măsuțe cu blat din marmură, la care se serveau sucuri și limonadă. John Sanders, un tânăr sergent, venea adeseori să-și cumpere țigări și să stea de vorbă. Într-o bună zi, a invitat-o pe Milly la o serată dansantă. Din spatele tejghelei, Milly s-a uitat la mama ei, care a dat din cap, ceea ce însemna că îi dădea voie să se ducă.

Milly era o povestitoare înnăscută. I-am și spus-o odată. M-a fixat cu o privire atât de uluită, cu o asemenea neîncredere, de parcă s-ar fi întrebat dacă vorbeam serios sau sugeram cumva că povestirile ei n-ar fi fost adevărate, încât nu i-am mai complimentat niciodată talentul. O ascultam și-atât, observând cum dădea viață vreunei scene printr-un detaliu strecurat ca din întâmplare la locul potrivit și prin descrieri plastice, o artă în

care irlandezii excelează. Dar nu avea acea tendință de a înflori specific irlandeză, nu exagera niciodată. Aș fi stat ore în șir s-o ascult pe Milly.

Când am cunoscut-o, era o femeie frumoasă, de șizeci de ani, cu un păr cărunt, bogat și strălucitor, și trăsături plăcute. Pe vremuri trebuie să fi fost o frumusețe, dar până și cel mai mic compliment la adresa înfățișării ei o stânjenea.

Dormitorul ei nu era încălzit, așa că îi plăcea să se dezbrace și să se pregătească de culcare în fața focului din salonașul ei, un separeu al bucătăriei; dar, ca să se poată dezbrăca, stingea întotdeauna televizorul; în ruptul capului n-ar fi rămas goală în fața unui actor dintr-o piesă, a unui prezentator sau a unuia dintre oamenii Bisericii, care rosteau câteva cuvinte liniștitoare la încheierea transmisiunilor.

Nici nu s-ar fi lăsat vreodată văzută pe stradă în compania unui bărbat. Se întâmpla, desigur, să se oprească în drum ca să schimbe câteva vorbe cu vreun vecin sau să conducă un bărbat din fața ușii până la mașina lui, făcându-i cu mâna de la revedere. Dar n-ai fi văzut-o la plimbare cu el, nici cât să traverseze pe celălalt trotuar. Era văduvă de zece ani. Presupun că se ghida după normele de conduită din tinerețea ei.

Odată, în mijlocul unei conversații, mi-am dat seama că Milly, care avea trei copii, trăia cu impresia fermă că nu puteai rămâne însărcinată dacă nu aveai parte de orgasm – ea îl numise „senzația aceea“. Nu am căutat s-o contrazic. N-am tras nicio concluzie despre căsnicia ei și nici n-am întreat-o dacă ea considera că, viceversa, orice orgasm ducea la concepție.

Compania la care lucram își avea sediul într-o clădire reamenajată, în stilul Queen Anne, care acum este dăruită pentru a face loc unei proprietăți imobiliare pătrătoase pe St James's Street. Era vorba despre Editura Ullswater and York, cunoscută mai mult ca Editura Ullswater, una dintre firmele acelea modeste, care supraviețuiseră cu greu austerității din timpul războiului, precum raționalizarea stocurilor de hârtie, numărul mic de tipografii englezești, lipsa mijloacelor de transport pentru aducerea cărților din tipografiile din străinătate; reușise să se mențină pe linia de

plutire doar pentru că oamenii erau însetați de lectură, îndeosebi de genul de cărți serioase scoase de Editura Ullswater. Atunci, ca și acum, toate slujbele din domeniul editorial erau la mare căutare și, poate tocmai din această cauză, erau foarte prost plătite. La primul etaj se afla biroul principal și de-aici pornea tot zgomotul din timpul zilei. Încăperea aceasta, care, îmi imaginez, găzduise pe vremuri două saloane care comunicau între ele, adăpostea de o parte redacția, iar de cealaltă, o zonă comună de sortare, ambalare și expediere. La mijloc se aflau trei mese de scris și un rând de dulapuri la care se desfășurau dactilografierea și îndosărierea; celor două fete care se ocupau cu aceste activități li se alătura câteodată și Cathy, asistenta de la contabilitate, care-și aducea cu ea teancurile de facturi din biroul contabilului, de la etaj, când acesta dorea să fie lăsat singur sau primea un vizitator între patru ochi.

În lunile acelea, ultimele înainte de falimentul firmei Ullswater and York, contabilul dorea adesea să rămână singur. Când o trimitea pe Cathy jos, la noi, ne dădeam cu părerea cine ar putea fi vizitatorul. Cineva de rău augur. Cathy, care lucra la firmă de mai mult timp decât noi, nu voia să ne spună.

— A venit în sfârșit executorul, Cathy?

Niciun răspuns. Cathy avea undeva între cincizeci și șaptezeci de ani, o față ridată, roșiatică și chelea, probabil din pricina vopsirilor repetate. Purta niște ochelari cu cele mai groase lentile pe care le văzusem până atunci sau pe care aveam să le văd vreodată. Cathy își înclina capul, cu cele câteva șuvițe de păr roșiatic, cărunt la rădăcini și negru la vârfuri, deasupra facturilor, bombănind în barbă, până când îi aduceam o ceașcă de ceai cu un biscuit pe farfurioară, moment în care ridica privirea cu un zâmbet de recunoștință mult mai larg decât s-ar fi convenit. Când vorbea prin larma generală, vocea lui Cathy, cu engleza ei stâlcită, părea un cârâit. În anii '30 fusese închisă într-un lagăr de concentrare german și scăpase cu viață.

Numele firmei, Ullswater¹ și York, nu avea nicio conotație geografică. Existaseră doi parteneri, domnul Ullswater și

¹ Cel de-al doilea lac ca mărime din Țara Lacurilor, vestitul parc național situat în nord-vestul Angliei. (N. tr.)

domnul York, apoi firma se mai alesese cu doi directori și acționari. Acum, domnul Ullswater, de departe cel mai vârstnic dintre parteneri, aproape că se retrăsese din activitate. Își petrecea zilele la țară, făcându-și apariția la firmă o dată pe lună, la întâlnirea consiliului director. Purta melon și costum din tweed, iar iarna, un palton gri. Venea cu taxiul; era înalt, cu părul alb, cu o față mare și prietenoasă, și urca tacticos scările. Dar pleca întotdeauna în grabă, mărșăluind cât putea de repede până după colț, la club. Martin York era un bărbat în jur de patruzeci de ani, cam pătrășos de felul lui, cu un chip rotund.

Nu mi-am primit niciodată plata pe ultima săptămână de muncă. Aveam de luat șapte lire, la valoarea din 1954. Zgomotul din redacție se prea poate să fi fost urmarea dorinței noastre inconștiente de a ține diavoli la distanță, după obiceiul triburilor primitive. Diavoli aveau să vină în cele din urmă, iar Martin York avea să ajungă la închisoare pentru multiple acuzații de fraudă, dar noi, angajații, cu toate că știam că firma nu mergea prea bine, încă nu bănuiam ce viitor sumbru ne aștepta. Ne gândeam pur și simplu că în curând aveam să fim nevoiți să ne găsim alte slujbe. Între timp, ne continuam munca pe care o aveam.

Pe dactilografă, o fată înaltă, proaspăt ieșită de pe treptele școlii de birotică, o chema Ivy. Mary, funcționara care se ocupa de îndosariere, era o fată de optsprezece ani, care se angajase la noi de cum terminase școala. De ambalare și de sortare se ocupa Patrick, iar eu eram, ca de obicei, doamna Hawkins, omul bun la toate, corector, redactor și, după ce secretarele domnilor Ullswater și York au plecat să se mărite și nu s-au mai întors, secretară.